

Motion till riksdagen

1989/90:So482

av Ragnhild Pohanka och Anita Stenberg

(båda mp)

Förebyggande barn- och ungdomsvård

De senaste decennierna har vi för varje år fått allt större problem med stegrade kostnader för sjukvård och socialvård. Dessa kostnader har nu nått sådana dimensioner att de hotar spräcka förutsättningarna för hela vårt välfärdssamhälle. Det har blivit en ond cirkel med allt fler människor socialt, fysiskt och psykiskt handikappade, och det sociala arvet förstärker allt detta för varje generation. För att bryta denna onda cirkel fordras en djupgående analys av orsaken till problemen och kraftfulla insatser på kort sikt från hela samhällets sida. Hitintills har de styrande ej kunnat eller velat förstå sammanhangen utan har haft skygglappar för ögonen. Följden har blivit att man svårt försummat nödvändigt förebyggande arbete, speciellt bland barnen.

En av de viktigaste orsakerna till alla dessa problem är den stora folkomflyttningen i vårt land, som började ta fart efter andra världskriget. Människor tvingades flytta in till tätorterna med motsvarande utarmning av landsbygden. Bostäder byggdes på löpande band i miljonprogrammet utan hänsyn till mänskliga och sociala aspekter. Människor kände sig rotlösa och blev isolerade. Det sociala skydds nätet fungerade inte. Det var bäddat för svåra sociala och psykiska problem. Själv mord, barn- och kvinnomisshandel, alkoholism, narkotikaproblem, kriminalitet har ökat katastrofalt. Vi har fått en helt ny klass av socialt nedtrampade människor, som utgör kanske 10–15 procent av befolkningen. Värst utsatta är som vanligt barnen, som sedan växer upp till trasiga människor och fortplantar detta dåliga sociala arv. Denna nya "sociala underklass" har inte bara sociala problem utan står också för merparten av våra snabbt stigande sjukvårdskostnader. Detta klara, statistiskt lätt fastställda faktum, har mycket litet diskuterats när det gäller att komma till rätta med vår sjukvårdskris och de enorma kostnaderna för sjukvård och socialvård.

För att på lång sikt komma åt den verkliga orsaken till alla dessa problem måste vi självklart skapa ett helt nytt samhälle. Miljöpartiet lägger i år många motioner med konkreta förslag hur detta skall genomföras. Men att skapa ett nytt samhälle tar många år, och under tiden måste vi med kraftfulla åtgärder och mycket större insatser än nu lösa dagens problem men framför allt satsa på förebyggande åtgärder, som mycket snart kommer att ge positiva resultat. Detta förebyggande arbete måste helt naturligt till största delen satsas på barn och ungdomar. De sista 10–20 åren har det varit en genomgående stark tendens att man i stället alltmer börjat spara på barnen – på

resurserna för barnavårdscentraler, barnomsorg, skola, fritidsaktiviteter för socialt utsatta ungdomar, socialvård o.s.v. Vi måste nu bryta den onda cirkeln och sätta in stora resurser: Intresse och engagemang för att arbeta socialt förebyggande bland barn och ungdomar i alla åldrar. Ju tidigare vi kommer in, desto större effekt blir det. Vi kommer att göra stora ekonomiska vinster men framför allt hindra mycket mänskligt lidande.

I själva verket är kanske detta den enda chansen för vårt välfärdssamhälle att överleva. I vår stora ambition att övervinna fattigdomen och utveckla vår välfärd har mycket mänskligt och mycket av det vi kallar kultur försumrats på ett ödesdigert sätt. Den framsynte läkaren Hans Lohman myntade redan för minst 10 år sedan de bevingade orden "vi får det allt bättre men mår bara sämre". Hur skall då allt detta förebyggande arbete gå till?

Barn som far illa ger i alla sammanhang och i alla åldrar olika signaler ifrån sig. Vi måste lära oss att bli lyhörda för dessa och så tidigt som möjligt försöka avhjälpa de problem som ligger bakom – i familjen, i samhället.

Redan på BVC kan man, t.ex. när man har s.k. "skrikbarn", försöka ta reda på bakomliggande orsak genom samtal med föräldrarna. Det framkommer då ofta bakomliggande problem i familjen, som går att åtgärda. Dålig viktökning kan också vara ett tecken på störningar i familjen, t.ex. dålig mor-barnrelation, som går att avhjälpa med tidig kontakt. Distriktsköterskor bör få mer tid att ägna sig åt barnen för att hinna med det viktiga psykosociala arbetet. Föräldragrupper, som också har stor betydelse i det psykosocialt förebyggande arbetet, måste också ges mer tidsmässiga resurser.

Alla barn har på något sätt kontakt med barnomsorgen, och här har personalen stora möjligheter att se barnens beteende till vardags. De ger många signaler, och vi måste enligt § 12 socialtjänstlagen få resurser att gå in och hjälpa till när det behövs, så att det kan bli god kontakt och samarbete mellan föräldrar, personal på barnstugorna och socialarbetarna för att lösa problemen.

Alla barn går i skolan, och här har vi den verkliga chansen att fånga upp de barn som inte mår bra. Vi måste till varje pris hjälpa dessa. Varje barn som har svåra problem i sin familj behöver ha någon annan vuxen som det kan ty sig till, tycka om, ha som föredöme och känna trygghet hos. I Borlänge har man i många år provat en modell som kallas "fritid i skola". Alla barn på låg- och mellanstadiet erbjuds fritidsaktiviteter av något slag, och de som ej anmälde sig till något sökte man upp genom dörrknackning. Många av dessa visade sig ha stora problem i familjen och var understimulerade. De erbjöds då att få delta i s.k. "gängetgrupper" – små grupper med ledare som ordnade sysselsättning för dem hela året om – vinter som sommar. Man lyckades på det sättet fånga upp de flesta ungdomarna i riskzonen utan att de behövde känna sig utpekade och lyckades hindra att de kom in i negativa gäng. Många slussades in i föreningar, som kunde tillfredsställa något av de intressen som nästan alla visade sig ha.

Detta är några exempel på uppsökande verksamhet, som vi måste bedriva i alla åldrar om vi skall kunna nå och hjälpa barn som riskerar att hamna på livets skuggsida. Det finns många andra väl utprovade projekt i vårt land, som skulle kunna samlas centralt och spridas ut till alla kommuner och lands-
ting.

Nästan alla ungdomar i puberteten har större eller mindre problem, som de ofta inte får någon hjälp med. Till synes små problem kan utlösa självmord eller leda till andra katastrofer, som kan påverka hela deras liv. Längtan efter ömhet och trygghet leder ofta till tidigt (för tidigt) sexualliv, som kan leda till könssjukdomar och aborter. De behöver få akut hjälp. De behöver framför allt någon utanför familjen och skolan att tala med om alla sina problem. Här har de s.k. Ungdomsmottagningarna, som funnits i landet i snart 20 år, spelat en stor roll i det förebyggande arbetet. Miljöpartiet lägger i år i en annan motion förslaget att sådana Ungdomsmottagningar skall inrättas i alla kommuner.

De ovan beskrivna verksamheterna är endast några få exempel på allt man skulle kunna göra som socialt förebyggande arbete. Landsting och kommuner måste nu äntligen komma i gång med sådan verksamhet som de är ålagda enligt socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Det kommer att kosta men ger mycket snart stor utdelning, och vi har ute i kommunerna stora personella resurser, som dock måste effektiviseras och samarbeta bättre än nu.

Men det är inte bara vårdarbetare, lärare och andra "specialister" som skall engageras i denna gigantiska kamp. Det måste bli en ny stor folkrörelse, som alla människor deltar i. I sista hand handlar det om att bry sig om varandra – om medmänsklighet.

Hemställen

Med stöd av det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att H-byrån på socialstyrelsen ges sådana resurser att den kan verka som en motor för denna verksamhet i hela landet och samtidigt ha en kontrollerande funktion,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att socialstyrelsen bör initiera grupper inom varje landsting för förebyggande psykosocialt arbete enligt vad i motionen anförts,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att socialstyrelsen bör initiera grupper inom varje kommun för förebyggande psykosocialt arbete enligt vad i motionen anförts,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att socialstyrelsen anvisar föreskrifter om barnvårdscentralernas roll i socialt förebyggande verksamhet enligt vad i motionen anförts,
5. att riksdagen beslutar att BVC typ I återinförs i tätorter.

Stockholm den 24 januari 1990

Ragnhild Pohanka (mp)

Anita Stenberg (mp)

